

Nedić, Ljubica–Berbić Kolar, Emina–Matanović, Damir

**DJEČJE IGRE U POVIJESNO-JEZIČNOM
KONTEKSTU TOLIŠKOGA KRAJA U BOSANSKOJ
POSAVINI**

Uvod

Ovaj rad je svojevrsna prenosnica koja spaja prošlost i sadašnjost, Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku analizirajući dječje igre kojima su bile obilježene mnoge generacije djece u pograničnim područjima uz rijeku Savu. Povijesno i zemljopisno određenje okvira mjesta Tolisa, naselja koje je smješteno na sjeveroistoku Bosne i Hercegovine, a prvi spomen imena Tolisa potječe iz 1244. godine. Bosanskom biskupu sa sjedištem u Đakovu darovana je povelja (darovnica) koju je izdao ugarski kralj Bela IV. Darovnica je obuhvaćala zemlju (Terra Tolis) omeđenu rijekom Savom sa sjevera, Tinjom s istoka, Sprečom s juga i ušćem Bosne sa sjeverozapada. Terra Tilis označava močvarno zemljište, glib te dolazi od starih Grka koji su u davna vremena trgovala na tome području. Naziv rijeke Tolise odredio je i čitav ovaj kraj koji je po njoj i dobio ime. Često je bio plavljen. Sve te zemljopisne uvjetovanosti kao da su odredile karakter posavskoga čovjeka i pretvorila ga u borca za osobnu egzistenciju i dostojanstvo života.

Fotografija preuzeta: <https://www.google.com/search?q=grb+tolise&client=firefox-b-d&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiwqNnduJj4A>

Od prvih zapisa, srednjega vijeka, preko turskih osvajanja, zbjega u Slavoniju, povratka u Bosansku Posavinu, novoj lokaciji sela Tolisa, Austro-Ugarskoj vlasti i svim podacima novije povijesti donosi monografija „Župa Tolisa 1802 – 2002.“¹ U ovoj mikro regiji kroz povijest pa do suvremenosti iščitavamo djelovanje značajnih ljudi i događaja koje su ovo podneblje svrstali na kartu

---

¹ Župa Tolisa 1802–2002

značajnih prilika u Bosni i Hercegovini. U prvome redu treba spomenuti djelovanje bosanskih franjevac koji su ostavili trajni pečat ovome kraju. To djelovanje se nastavilo i u suvremenosti pa su nadaleko prepoznate zasluge i značaj bosanskih fratara –ujaka kako ih se u narodu naziva. Među najznačajnijima je fra Martin Nedić, franjevac, prvi ilirac(1810.–1895.) koji je dao sagraditi crkvu u Tolisi nazvanu u narodu toliškom katedralom. Po njemu nosi naziv Školski centar fra Martina Nedića, *Orašje* kao i Književna nagrada fra Martin Nedić Zaklade Terra Tolis koja se organizira u sklopu manifestacije „Dani Tolise“. Zaklada na taj način želi sačuvati sjećanje na život i djelovanje ovoga fratara. Drugi zaslužni fratar Bosne Srebrene je fra Ilija Starčević (1794.–1845), promicatelj školstva i visoki franjevački dužnosnik koji je imao utjecaja i u graditeljstvu onoga vremena. Tako je Tolisa u povijesti upisana kao mjesto s prvom pučkom školom u Bosni i Hercegovini koju je osnovao fra Ilija. U 2023. godini osnovna škola slavi 200 godina postojanja i zaslužno nosi ime Osnovna škola fra Ilije Starčevića Tolisa.

Fotografija preuzeta:

<https://hr-hr.facebook.com/pages/category/Education/Osnovna-%C5%A1kola-fra-Ilije->

Fra Ilija Oršolić (1904.) osnovao je prvu zemljoradničku zadrugu u Bosni i Hercegovini koja je osnovana s ciljem zaštite seljaka kao i njihovih interesa. Kao takva dala je dobre rezultate i imala važnu ulogu za povijest Bosanske Posavine. Selo Tolisa u 21. stoljeću obilježava manifestaciju „Dani Tolise“ koja je pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Federacije i u višednevnom bogatom kulturno-umjetničko-sportskom programu prezentira bogatu tradiciju ovoga posavskoga kraja.

Fotografije preuzete: <https://pum.ba/program-15-dani-tolise/>

U „Toliškoj tkanici“² koja je izašla 2007. godine u povodu 80 godina KUD-a „Kralja Tomislava“ Tolisa, 60 godina Sportskog društva „Sloga“ Tolisa i 30 godina DVD-a Tolisa opisan je doprinos kulturno umjetničkog društva, vatrogastva kao i sporta na ovome području. Nije moguće ovdje navesti sve važne ljude i prilike, ali je značajno istaknuti da se Tolišani ponose svojim podrijetlom, imenom i baštinom koju žive, čuvaju i nastoje prenijeti na mlađe generacije. Oni svoju Tolisu vole i to primjećuju svi posjetitelji koji dođu u toliški kraj.

Obilježja igre u ruralnoj sredini

Ljudima, prije svega misli se na djecu koja žive u ruralnoj sredini, ne trebaju teorijske postavke igre jer oni znaju što je to. Igra je za njih vrijeme koje im je dopušteno nakon rada na seoskom imanju, gospodarstvu, obiteljskih obveza u kućanstvu i drugih obveza koje zahtijeva život ovakve sredine. Biološke potrebe i ekološki činioci koji postavljaju svojevrstne granice, prema Šuvaru (2005), isprepliću slobodno i radno vrijeme u jednom danu. Igra je djeci najvažnija aktivnost. Pomoću igre stvaraju poznanstva, razvijaju emocije, stvaraju društveni status, razvijaju govor i ponašanje te istražuju svoje granice. Igra je oduvijek imala socijalni karakter, dok su igračke i vrste igre nosile obilježje kulture sredine i vremena iz kojega potječe. Dječje igre su bile plod dječje mašte. Boravak na otvorenome prostoru i slobodno vrijeme rezultirao je mnoštvom kreativnih igara. Dovoljna je bila prisutnost djece koji su koristili ono što su imali na sebi. Kako u ranijim vremenima nije bilo toliko dostupnih gotovih igračkaka, mašta je pomagala u stvaranju sredstava za igru. Bili su to predmeti koji su se našli u prirodi ili ambijentu koji je okruživao djecu: od štapova bilo koje vrste, preko voća na granama, blata i kamenja na zemlji sve do lopte koja je neizbježna u igri.

² Toliška tkanica – urednik Mato Nedić, Tolisa: Organizacijski odbor za obilježavanje 80. obljetnice KUD-a „Kralj Tomislav“, 60. obljetnice ŠD „Sloga“ i 30. obljetnice Dragovoljnoga vatrogasnog društva Tolisa; Cerna: Tiskara Pauk, 2007.

Najpotrebnije od svega bilo je brojno stanje djece. Što broj veći-to je igra bila bolja. Za sve aspekte života igra se pokazuje važnom sastavnicom.

*Ilustracija: Karin Grenc

Fra Zvonko Benković, kao sakupljač igara osamdesetih godina dvadesetoga stoljeća donosi u knjizi „Pričam ti priču“³ igre koje su zabilježene na području župe Tolisa i opisuje ih na sljedeći način i to onako kako je preuzimao opis od izvornih kazivača onoga kraja:

Alaj imaš lipe prste

Alaj imaš lipe prste,
prsti su ti ko u svinje,
reci jedno žensko/muško ime.

Ova igra se igra tako da jedno dite drugomu prebraja prste na ruki izgovarajući ve riči. Kad stane na „ime“ naj komu se broje prsti, mora reći ime, a brojač nastavlja pjesmicu:

Ako tebe taj voli,
nek ti pukne prstić ovi.

Osoba koja broji tada povuče prst i ako pukne to znači da ga ta osoba voli.

Okoš-bokoš

Ovu igru more igrat dvoje i više igrača. Igra se tako šta se dlanovi skupe u šake u obliku jajceta, a jedan igrač broji izgovarajući brojalicu. Dlanovi se skupe u šake, a jedan igrač broji i krene brojalicu:

Okoš-bokoš,
prde ko-koš.
Pita Ba-ja,
koliko tebi treba
mali šareni jaja?

---

³ Benković, Zvonko. 2021. Pričam ti priču: izbor iz usmene književnosti toliškoga kraja. Zaklada Terra Tolis- Franjevački samostan Tolisa. Tolisa

Kako govori, tako šakom lupi prvo sebi u bradu, a zatim lupa po šakama svi igrača i to gornji i donji dijo. Na kome se brojčica zaustavi, taj mora reći koliko mu jajo treba. Nakon šta kaže, 'naj koji broji nastavlja brojat koliki je broj izgovorit. Cilj je polupat sva jajca s tim da treba polupat i gornju i donju stranu. Komu ostane čitavo jajce, tj. ruka i dole i gore, taj je pobjednik.

Pipavica

Djeca posjedaju u krug i polože šake na pod ili na sto. Jedno od njija, počinjuć od sebe, štipka po redu prste uz ritam izgovaranja sljedećeg takta:

Pipavica pipa,
od mora, do mora,
do zelena javora.
Javorčići mali,
ja ću malo poplakat,
solufe ću potrgat.
Oj, diko, oj,
ti ćeš bit moj.

Na koji prst padne riječ „moj“, taj se prst podvije. To se ponavlja sve dok njeko prvi ne podvije sve prste i taj će bit „car“.

Ide maca oko tebe

Ovu igru igra više djece. Poredaju se u krug i svi čuče. Jedno dite oda okolo sve djece noseć u rukama kaku krpku ili list. Sva djeca pjevaju pjesmicu, a dite koje se šulja svima iza leđo pokušava nekome kradom poturit krpku ili list ispod gujice. Ako uspije stavit, a da taj ne vidi i obiđe cili krug ondak taj postaje maca koja lovi miša.

Ide maca oko tebe,
pazi da te ne ogrebe.
Čuvaj Mijo rep,
nemoj biti slijep,
ako budeš slijep,
otpast će ti rep.

Miša iza leđo

Igrači posjedaju u krug jedan do drugoga, osim noga koji će stajat u sredini kruga. Zatim dodaju jedno drugom *miša* po redu kako sjede, a igrač u krugu pokušava ga oteti. *Miš* je usukan i presavijen peškir ili neka stara krpka. Ponjekad ga oni iza leđa ošinu mišem. Kada uspje da otme miša, on njim udara po rukama noga od koga ga je oteo i sjedne na njegovo mjesto, a on će otić u kolo.

Abereče, aber tute

Igrači se podijele u dvi grupe poredani jedni naspram drugi u razmaku od desetak koraka, držeći se za ruke. Igru započinje koja oće grupa određujući jednoga između njija, koji je najstariji po godinama i koji stoji na kraju reda da započne igru. On se obraća protivničkoj strani vičuć:

- Aberečke?
- Aber tute! – svi mu u glas odgovore.
- Aber, koga ćete?
- Aber, Katu!

’Naj ko je prozvan trči prema njima da „prođe“, tj. da prekine red rastavljajući ruke bilo koji dvoje djece. Oni se čvrsto drže za ruke odmaknuti jedno od drugoga. Ako „prodre“ odvođi sa sobom jedno od njija dvoje, a ako ne raskine red, ostaje kod njija. Kad jedna strana završi, onda druga strana pita isto pitanje i traži ko će od njija pokušat probit njijove ruke. Tako se minjaju sve dok ima igrača u jednom redu.

Igra konja

Imitirajući kako odrasli jašu konja, dječak opkorači kandžište, jednom rukom drži bič (uzicu šta je na kandžištu), ko da drži uzdu od konja, a u drugoj ruki drži štap i njime udara *konja* (kandžište) vičuć ga po imenu konja njegovog oca:

- Ajde, Sokole! Poteci! Poleti!
- Ajde, poleti Sivkane!
- Ajde, preskoči Alate!

Kriće u pilićaku

Jedno od djece žmiri u *pilićaku*, a ostali igrači se sakrivaju dok glasno broje do tri. Kad izbroje do tri, ’naj iz pilićaka odlazi da i’ traži. Koga prvog nađe, taj uđe u pilićak da žmiri.

Trule kobile

Jedan igrača nadupi se, tj. nagne se naprid, a glavu spusti na šake drugoga igrača koji sjedi i drži šake u krilu okrenute dlanovima prema gore. Ostali stoje iza leđa voga šta je saget. Jedan po jedan pljesne ga šakom po gujici i brzo sakrije ruku iza leđa. Kako ga koji udari tako se on brzo okrene da vidi ko je. Kad ga pogodi ko ga je udarijo, taj ga zamini.

Cebanjka

Za jaču granu ili gredu zavežu se krajevi jedeka na dva mjesta. Pri dnu šta visi zaveže se *klip* (deblji štap) na kome će sjedit naj ko oće da se ljulja. Dok jedno dite sjedi, drugo ga iza leđa otiskuje da se ceba.

Ilustracija: Karin Grenc

Žmire

Prije početka igre djeca se u krugu broje, na uobičajen način, i na koga padne posljednji slog ili riječ teksta za brojenje taj izlazi napolje. Jedna od brojatica je:

Em, ten, ti-nu,
ja-vo-ri-nu.
Ja viđo ra-ka
u nje-ga je pet kra-ka,
Ale-Mićko,
Musta-Fićko.
Flok!

Ako izađe napolje onaj šta je brojao, brojat će sljedeći do njega. Isti tekst se ponavlja, ili neki drugi, sve dotle dok ne ostane samo jedan igrač i taj će žmirit. On ostane kod *pika* (tarabe ili drveta), nasloni glavu na pik i žmiri vičući:

Jedna hora, bahora,
su četiri strahora.
Je li pik hora?

Ko se nije skrijo,
magarac je bijo!
Ja polazim!

Za to vrijeme ostali igrači se sakrivaju. Ako se nisu sakrili, oni viču:

– Nije! – i ovaj dalje žmiri uzvikujući isto, a prije nego šta krene tražit, kaže:
– Ko se nije skrijo, magarac je bijo! Ja polazim!

Čim nekoga od sakriveni ugleda, trči do pika da ga „poljupasi“, tj. da pljune na pik vičući:

– Pulj pas za njega (po imenu) i taj će žmiriti. Dok onaj traži sakrivene igrače, oni gledaju da ga izbjegnu i da se oslobode žmirenja trčeći prema piku i pljujući na pik uzvikujući:

– Pu, spas za mene!

Ako se svi na ovaj način oslobode žmirenja, žmiri on ponovo.

Igra čela

Djeca posjedaju na zemlju jedno iza drugog: prvo u redu je matica, a ostali su čele. Jedno dite, koje su odredili prije početka igre, dođe i obilazi oko čela, a matica pita:

– Ko to tuda šapa?

– Ja, kume, ja! – odgovori joj.

– Kume, nemoj moji čela dirat! – matica mu kaže.

– Neću, kume! Neću! Ne do Bog, do godine ni jednog!

Kad to rekne, odvodi jednu čelu sa sobom i sakrije je. Opet dođe i razgovor se ponovi, a zatim odvodi jednu čelu. To se ponavlja, dok se ne odvedu sve čele i ostane sama matica. Na kraju on opet dođe, a matica ga pita:

– Kume, ge su moje čele?

– Otišle su nekuda. Njeka i' baka odvela. Idi i' traži.

Matica i' ode tražit i dovede govoreć:

– Evo moje čele, lipe i drage! – pri tome sastavi šake ko znak da zna da i' je kum sve odveo.

Nakon toga igra se more ponovit iz početka s tim da se izabere novi kum koji kupi pčele iz košnice.

Ringe, ringe, raja

Igra se igra tako da se djeca poredaju u krug držeć se za ruke i odaju u krug pjevajuć pjesmu:

Ringe, ringe, raja

došo čika Paja

pa pojeo jaja.

Jedno jaje muć,

a mi djeco čuč.

Na riječ čuč svi bi trebali čučnit. Koje dite ne čučne, ono ispada iz igre. Pjesmica se ponavlja sve dok njeko ne ostane sam u krugu i on je pobjednik.

Ilustracija: Karin Grenc

Ledenog čiče

Igra se igra najčešće na travi, igralištu ili livadi. Jedna osoba je Ledeni Čiča koja u ruci more imat neki štap ili leđi rukom. On lovi ostale suigrače i koga dotakne, taj se zaledi i ne smije se micat. Drugi suigrač može ponovo odleđiti zaleđenoga prijatelja svojim dodirrom, al pritom mora pazit da ga samog ne dodirne Ledeni Čiča. Cilj igre je da Ledeni Čiča zaledi šta više igrača. Ako njeko bude tri puta zaledit, tada on postaje Ledeni Čiča.

Crvena Kraljica

Igra se igra na otvorenom. Najčešće na njekoju ulici, igralištu ili u velikom dvorištu. Odredi se početak i kraj uz to bi bilo još najbolje kad bi bila njeka dobra ćuprija, rampa ili da se igra uz naspu da se djeca penju ko uz brdo. Na početku se nalaze djeca, a na kraju Crvena Kraljica. Crvena Kraljica im okrene leđa i dubokim strašnim glasom počne govorit:

Crvena Kraljica,
jedan, dva, tri!

Za to vrime suigrači se pokušavaju približit cilju, al pritom i' Crvena Kraljica ne smije vidit. Svaki put izgovara riječi drugačijim ritmom i brzinom tako da nikada ne znaju kad će se trebat zaustavit. Suigrači se zaustave u sekundi, ko da su zaledit. Ukoliko nekoga vidi da se i malo mrda odma ispada iz igre i vraća se na početak. Prvi igrač koji dotakne Crvenu Kraljicu taj je pobjednik i u narednoj igri on je Crvena Kraljica.

Care, care, gospodare

Igra se najčešće igra vani na otvorenom. Igra se tako da s jedne strane stoji grupa djece, koja su poredana u jednu liniju, a s druge strane stoji Car koji i' gleda u lice. Prema dogovoru jedno po jedno pita ga:

– Care, care, gospodare, koliko ima sati?

Na upit car odgovori njekim zagonetnim brojem:

– Tri mišja! –i onda naj ko je pito napravi tri sitna koraka, stopa ispred stope.

– Četiri konjska (šta je moguće duži koraci).

– Pet žablji (skoči krekečke kao žaba pet puta).

– Dva mačja (skoči kao mačka dva puta).

– Osam pseći (srednji koracima osam puta skoči).

Pobjednik je naj koji prvi stigne do cara. Car može nekoga i vratit posve na početak, ako na pitanje koliko je sati odgovori:

– Spade sat u buran!

Piriz

Piriz je društvena igra koju su najčešće igrala djeca i odrasli na otvorenom polju, dok su čuvali krave i svinje ili su je igrali nediljom nakon mise. Piriz se igra vako. Sabere se više djece ili ljudi pa se na dvoje podile podjednako, a more biti i nepar samo strana koja ima jednoga manje kad joj rednja dođe igra za druge. Odsiku jedan štap od 70-90 centina, kome nadjenu ime *odbijalo*. Naprave *piriz*, to je opet komadić štapića ko prst debela, a dug od jedan pedalj. Treći štap zaoštre i usade ga u zemlju. On se zove *babica*.

Ko će počimat igru prvi to služi *srećka*. Uzmu dvi šibice ili slamke, jednu dulju, a drugu kraću. Stavi i' među dva prsta jedan te im gornji krajevi stoje ravno. Dulja počima prva igru. Dakle iz druge kompanije jedan izvuče jednu šibicu i ako je dulja ta stranka otvara igru.

Stranka koja je izvukla kraću odstupi od babice na 20-50 koraka te će svi čekat ne bi li piriz na leteću uvatili. Jedan kod babice stoji, uzme u livu ruku piriz, malo ga baci u zrak i u isti čas ošine ga odbijalom te ako ga je dobro po sredini potrefijo, piriz odleti priko čekaoca daleko, ako li ga nije potrefijo dobro, on spadne blizu. Sad vaj poleti od babice do piriza te od nog mjesta đe je spo počme odbijalom po zemlji brojiti: jedan, dva, tri četiri itd. Kad nabroji 10, onda veli *trulja* i opet dalje broji sve do babice. Ako je bilo 15 on veli: „Imamo trulju i 5 *konja*.“

Naj koji odbija piriz, ako promaši pa ne odbije piriza, kaže mu se: „Moja!“ i nema više pravo za ve igre igrat. Nakon njega odma drugi iz njegove kompanije nastupi i počme odbijati piriz. 'Vi koji čekaju piriz da ga u zraku uvate čekaju ga u ruke ili u kabanice koje su okrenili prid sebe, a kroz rukave ruke promolili. Ako uvate piriz, odma počima njihova igra, a prvi idu čekat.

Trulje i konje svoje pamti svaka strana te koja prija izigra 10 trulja ili 100 konja broji se da je nadigrala protivnu stranku. Po dovršenoj toj prvoj igri jedan od 'ni koji su nadigrali sad uzme piriz i svom snagom odbije ga da čim dalje padne. Tad svi dođu na no mjesto đe je piriz spo, stave se u red nadigrani, a za njima slavodobitnici te im poskaču na leđa i svi i' moraju *krkače* nositi do babice. Nejačji su konji, a jači konjanici. Često konji poplaše se pak naglo se sagnu naprid, a konjanik se priko njega sunovrati, radi šta često se zato počupaju i bude plača.

Čuška

Čuška se igra na polju ili dvorištu. To je naziv koji se koristi za komadić tvrda drveta, obično kvrga, koja na šljivi naraste. Nju nožem tešuć doteraju ko malo kokošje jajce u nom istom obliku. Sad iskopaju opću jamu toliko i tako duboku kao švabski cilindar šešir. Oko ve jame u razmaku za jednu hvat u okolo pokopaju manje jamice brojem toliko koliko ima igrača.

Svaki igrač ima štap koga je stavijo u jamicu. Sad ubace čušku u jamu. Jedan stane sa svojim štapom izgrtat čušku iz jame da ju odbije dalje, a drugi svi čuvaju da ju opet svojim štapovima u istu povrate. Ako je čuška iskočila napolje, svi u okolo sad brane svoje jamice. Onda opet čušku guraju u opću jamu, a 'naj optrkuje ne bi li ugrabijo čiju jamicu, jer ako svoj štap u tom metežu potrefi turit u koga drugog jamicu, onda vaj mora ić k velikoj jami i čušku nabacivat. Kad svrši

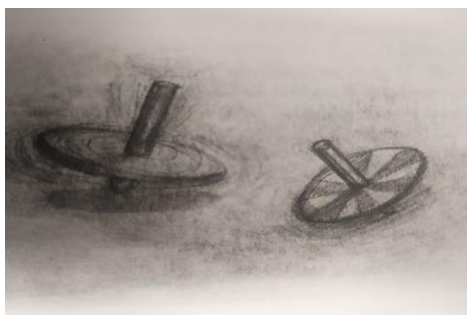
prvi komad igre, okuće se od opće jame za kaki 50 koraka. Stanu u red te jedan broji: jedan, dva, tri i onda svi polete do jamica i svaki gleda u jednu jamicu svoj štap zabost, koji zakasni i ne dobije jamice, on mora služiti. I tako to zagone čitave sate.

Igra kotača

Kotač je kolut od tvrde jasenovine ili klenovine i to žile isječene koje su sa strana ugladite i dobro okružite. Veličine je ko zemljička. Svaki igrač ima kotač u rukama. *Kotača* je također od žilava drveta da se ne bi razbijo i dugačak je do jednog metra.

Kotača se igra ovako. Društvo se podili na dvi skupine. Jedna strana kotač nabaci prama drugoj strani. 'vi sad čekaju s kotačama i gledaju da ga svom snagom natrag povrate. Ako im pođe za rukom kotač odbit, trče za njim i gone ga dalje, a 'vi opet dočikaju i suzbijaju ga nazad i tako se priganjaju po čitave sate. Ako je kotač promašit te ako je susto i spo na zemlju, mora ga sad 'na strana kod koje je kotač umro nabacit drugoj strani.

'Va je igra često pogibljiva jer kotač u najvećem letu zna često nekoga poljubit u cvoliku noge ili u lice. I, eto ti plača, a koplje se baca u travu.

Ilustracija: Karin Grenc

Svračje noge

Uzme se konac dužine preko jednog metra. Krajevi konca su zavezani u jedan čvor. Igru izvode dvi osobe. Prvi igrač – natakne konac na šake i razmakne i' da se konac zategne, palci su mu okreniti gore, a traci konca da su jedan iznad drugog.

Drugi igrač – malim prstima zakači odozgor donji konac, a kažiprstima zakači odozgo gornji konac. Uspravljajuć kažiprste uvati kažiprstima donji konac, tako da gornji konac dođe ispod donjeg. Kažiprstima ozgo zakači gornji konac (pored šake) i provuče kažiprste između oba konca prema sebi.

Prvi igrač – smakne konac s ruku.

Drugi igrač – zategne na prstima konac, izvrne šake okrećuć dlanove gore, šake polu savijene. Konac zategnut na kažiprstima i malim predstavlja oblik svračji nogu.

Pelivan

U sredinu otvora drvenoga koluta od masura zabode se zašiljit štapić, zavrti se među dlanovima i pusti na zemlju da se okreće.

Zuk

Igra se s dugmetom i koncem. Kroz dva rupice od dugmeta provuče se duži konac i krajevi se zavežu u jedan čvor. Konac se zategne na palcima, a dugme na sredini konca. Zatim se rukama zamavuje naprid i konac olabavi da se bolje upreda. Kad se dobro zasuče, ruke se razmiču i primiču, a konac se sam raspreda i upreda. Pri takim pokretima dugme se okreće i zuči. Djeca često znaju u igri jedno drugom dugme uz kosu približiti i dok se dugme okreće zavati kosu i čupa je.

Igra carica

Ova zabava biva između dvoje djece. Odrežu komadić štapa i rascipe ga po poli. To sastave i bacaju spored svoji glava. Ako komadići spadnu na zemlju i obe police spadnu tako da bila strana stoji gori, tomu vele da je *caric*. Ako jedno okrene bjelinu gore, a drugo dole, tomu vele da je *svračak*. Ako li oba komadića okrenu bjelinu dole, tomu vele da je *sluga* i mora opet bacat dokle god ne bude caric.

Igra noža

Nož bacaju različito, al da uvijek ratom u zemlju se zabode. Sad s maloga prsta, sad s ramena, sad s čela, sad s dlana, sad s dva prsta, sad iz zubi.

Kućanje orava

U jesen, kad sazriju orasi, a kod djece to rano bude šta im se na rukama vidi jer su crne ko u dimnjačara ili kovača zato šta još zelene orave gule. Kućanje orava igra se vako. Koliko ima igrača, toliko smjeste kuća od orava. Kuću čine četiri orava. Tri su dole, a četvrti se stavi gore na ta tri. U ruci svaki igrač ima *ćak*. Ićak je orav poveći u koga često natiskaju zemlje da je teži. Ićacima bacaju se redom iz daljine od četiri metra. Svaki ićakom cilja u kuće koje su jedna do druge pometane. Ako je njeko bacijo se ićakom i srušijo jednu kuću, dvi ili tri ili slučajno sve, to su sve njegove kuće. Pobere orave i strese u svoju torbicu, ako je promašijo, ne dobiva ništa.

Ko ne dobije ništa, taj mora ponovo opet staviti drugu kuću. Ako nije dobijo niko, onda svi moraju duplirati nanovo. U toj igri njeko vješto ciljajuć dobije po punu torbicu orava, a koji su nevješti, ti štetuju i crno iza nokata. I ta igra traje po čitav dan među djecom.

Klupko na oravu

Da bi klupko s koncem zveckalo, dok cure pletu, izvadi se jezgra iz orava, a u praznu ljusku metne se nješta šta će zveckat. Preko ljuske se namota pređa i klupko pri pletenju zveckea.

Lekanje

Pričalo se da je 'vo nekada bila najbolja pastirska igra. Igrala su je djeca dok su čuvali svinje i krave. Na zemlji bi štapom nacrtali tri kvadrata jedan u drugom s razmakom od dva prsta između svakoga. Na sredi bi povukli tri kratke crte spajajući prvi, drugi i treći kvadrat. Svaki igrač bi dobijo po devet graški, kamenčića ili nječega okrugloga šta bi im moglo poslužiti za igru. Najvažnije je da svi budu isti i da se razlikuju od protivnički.

Svaki stavlja po jednu svoju grašku ili kamenčić pokušavajući rasporediti tako da napravi niz od tri u istom redu uzduž ili popriko. Kad napravi tri, onda kaže naglas: „Leka!“ i onda ima pravo uzet jednu protivničku grašku ili kamen. Pobjednik je 'naj kojem ostane više graški, a najvažnije je da gubitnik ima samo dvi s kojima ne more napraviti leku.

Slipe babe

Slipe babe obično se igra u sobi. Šta ima učesnika, svi ustanu na noge. Tu se igraju i muški i ženski i mali i odrasli. Jednomu kruto svežu oči krpom da ništa ne vidi. On sada razkrili ruke. Sad se zaleti na jednu sad na **drugu** stranu ko jastrib među golubove ne bi li koga uvatijo. Učesnici bježe, ispod ruku mu prolete donjekle šuteć, a kasnije smijuć se. I tako mu za rukom pođe i nekoga zgrabi i počne pogađati ko li je. Ako pogoditi koga je uvatijo, odma skida krpom sa svoji očiju i veže zarobljeniku oči, a on stupa među družinu. Često se dogodi da u toj tiskanji njetko upadne, a drugi priko njega i eto općeg šklibotenja i cike.

Ilustracija: Karin Grenc

Igra žmire u kolu

Uvate se u kolo i to za ruke u široko. Jednom svežu oči ko i kod slipe babe. Dadnu mu u ruku štapić, a kolo se počme okretat te na jednoč zastavi se. Slipac sad ide prama jednoj strani kola, štapićem pipa ne bi li koga našo. Niko se ne smije maknit s mjesta. Kad je u koga štapićem upro, mora ga po glasu poznat ko je. Tijo pocikne, a tako mora i ni pociknit koga je ulovijo. To se opetuje po triput ako odma ne pogodi. Ako pogodi i po imenu kaže to je taj, odma skine krpju i dotičnoj osobi oči sveže i štapić prida. Ako nije nikako pogodijo, počne se opet kolo kretat u okolo i opet stane. On ponovo traži sve dok ne nađe i ne pogodi ko je.

Priskakivanje

Djeca stanu u red jedno za drugim i to svi četveronoške. S druge strane sad poleti jedan za drugim i redom i' počme priskakivat i to samo se taknu tila svojim rukama te nijedan ne smije se nogama taknit nog koji se je načetvoronožijo, nego ga mora netaknutog priskočit. 'Naj komu ne bi na nogu došlo, nego se srušijo, mora 30 koraka od svog mjesta odstupit i ondale na jednoj nogi za kaznu doskakati, a dotični ga ko oružnik prati.

Skakanje na daski

Ova igra spada upravo na djevojčice od deset do petnajest godina. Stavi se jedan panj i on bude položit po zemlji. Priko njega dođe jedna daska i to jaka koja se neće lako prekinut. Na jedan kraj daske stane jedna djevojčica, a na drugi druga. Po svojoj težini prave ravnovjesje. Sad počmu ispotija skakat. Skoči jedna, skoči druga. Šta dalje to žešće. Daska odbija pojedinu na metar visine. Svaka dobro pazi da pravilno skače jer ako se samo malo pod nogama daska na stranu ošklizne, eto ti vratolomije. Padaju na zemlju i jedna i druga. U letu gore i dole čustakinje nogama prave različite figure i opet pravo padaju na dasku. I muškići mnogi sa sestrama skaču na daski.

Igra lisice

Jedni dječaci su lisice, a drugi kerovi koji traže i progone lisice. Lisice po snigu prave različite tragove. Svoj trag zabacuju sad desno sad livo, sad naprid sad nazad, samo to kerovi ne smiju vidit. Kad je trag zabacit i kad su se lisice sakrile ili u šumu ili za zgradu, lovac pusti kerove. Oni poteku na sve strane štecajuć ko kerovi. Naravno da tragom najviše idu, al lisici je slobodno uspet se na drvo, na tavan, sakrit se u najzabitnije mjesto. Ako kerovima ne pođe lako naći sakrivenu lisicu, to i' lovac navodi na tragove i rukom pokazuje đe imaju tražit lisicu. Kad ju nađu 'va bježi, a za njom kerovi režu dok ju ne ulove i u snig ne pritisnu. Lovac otima da kerovi kožu ne pokvare.

Igre s loptom

Lopte se more igrat na više načina. Prvi način jest kad djeca s klipama ili klašurnicom naprave kolo ko veliko guvno. I vode se podile na dvi jednake strane. Koja će strana prije početi, to sudi *srećka*. Uzmju dvi školje ili dva komadića drveta jednu popljuju, a drugu ostave suhu. Prije samoga izvlačenja dogovore ako će popljivana počimati igru. Jedna strana veli: „Naša je suva.“, a drugoj ostaje mokra. Sad jedan uzme obe školje pak i' baci u vis šta more bolje. Dok školje ozgor lete svi u jedan glas viču svojoj školji: „Od Boga mokro! Od Boga mokro!“, a drugi: „Od Boga suvo! Od Boga suvo!“ itd. Ako se vidi mokro onda odma mokri izađu iz kola, a suvi ostanu u kolu. Mokri odstupe nekoliko koraka od kola, saberu se u gamaru i jednom dadu loptu i on ju drži u ruki sakritu. Da se zabaci trag kod koga je lopta, svi podviju ruke pod pazuv i onda idu ka kolu. Počmu odat oko kola vrebajuć kako će loptaš loptom potrefiti koga u kolu. Četa u kolu motri na sve strane i bježi po kolu sad na jednu sad na drugu stranu. Nije slobodno niti onima izać iz kola niti onima unić u kolo. Sad najjednoč loptaš bubne nekoga loptom u kolu i odma nadadne bježat daleko od kola, jer naj koji je potrefiti, odma popane loptu i baci se na nog koji bježi. Ako ga pogodi vaj koji je u kolu ima pravo i dalje ostati u kolu, a 'naj nema prava više igrat se za ove partije. A da ga nije pogodijo, moro bi vaj iz kola izać i ne igrat se.

Nit je slobodno utrkati u kolo pa koga ošinut nit je slobodno izać iz kola i toga vraćat. To ko učini, gubi odma pravo na igru. Od partije koji bacaju loptu na ne koji su u kolu sve dotle ima pravo bacat dok ne promaši ili dokle ga 'vi iz kola bježećeg ne potrefe. Tako redom svi bacaju koliko i' ima. Ako su se svi istrošili 'ni izvan kola, a u kolu osto makar jedan nepotrefiti, onda je igra kod 'vi. 'ni koji su bili izvan kola, izgubili su igru i moraju ić u kolo, a vi sad kriju loptu i počimaju igru. Ako li su svi u kolu izginili, ostaje igra kod slavodobitnika i ponovno loptu kriju.

Pridobiveni moraju slavodobitnike: ili nosit krkače do kola ili moraju se pripustiti da im ugljem brkove naprave ili moraju stat rakučice, a slavodobitnici priko njija priskaču.

Druga igra s loptom more se igrat vako. Isto djeca se podile na dvi strane. Jedna strana iz ruke na drugu stranu nabaci loptu. 'Va ju rukama odbija i leti za njom da ju dalje goni, a 'vi i' opet dočikaju i tako se po tratini priganjaju sad vamo sad namo. Kod koje stranke lopta spadne na zemlju, na je mora sad iz ruke bacit na protivnu stranku. I 'va igra često je pogibljiva jer njeko svom snagom mane rukom prama lopti, al ju promaši i časom ruka mu iz zglavka u ramenu iskoči i eto gakatavštine.

Treća vrsta ve igre jest nabacivanje lopte na zid kake visoke zgrade, osobito to rado čine kod crkve. Nabacuju loptu na zid, a zid ju odbija, pa broje ko će više puta zaposepce loptu u ruke dočekat. Čim jedan fali i loptu ne uvati u ruke, odma mora odstupit, a drugi počima.

Igranje lopte u kolo

Igrači stanu u krug jedno iza drugog, a troje ostane izvan kruga. Jedno od tih troje drži u ruci loptu, sašivenu od stari tralja, a šaku sakrije pod pazdru ili u njedra. Isto tako i druge dvoje sakrivaju šaku da igrači u kolu ne bi znali kod koga je lopta i sve troje trče oko kola. Igrač kod koga je lopta iznenada gađa loptom koga oće u kolu. Ako pogodi, pogođeni ispada iz igre, a ako ne pogodi nikog, on ispada i loptu će sakrivat drugi igrač.

Tako se igraju, dok ne istjeraju sve iz kola ili dok njija troje ne ispadne iz igre.

Tuđa zemlja

Igra se najčešće igrala po prašnjavim putevima ili na igralištu. Na zemlji bi kamenom ili kakim drvetom nacrtali veliki krug u kojem bi opet iscrtali male krugove, ovisno o broju igrača. Svaki bi imo svoj teritoriji, svoju zemlju. Za igru su trebali imat jedan štap dužine do pola metra. On se baco na protivnika u njegov krug. Prema pravilu štap je trebo dotaknut protivnika i tako sačuvat svoju, a zauzet njegovu zemlju. Ako ga promaši onda taj koji je baco štap gubi svoju zemlju.

Zemlja se mogla zauzet istim tim štapom i to tako da mora taj bit ukipit ko drvena Marija. Ne smije mrdnit koljenim i stopalima, dok se sagnavši nagne i pokušava štapom zaokružiti vidljivu crtu. Ako mu to uspije naj drugi gubi svoju zemlju. Svaki od igrača mogo je vraćat, gubit i osvajat tuđu zemlju. Pobjednik je bijo 'naj koji je osvojijo najviše zemlje.

Bliške

Igra koju su igrali i stari i mladi. Na određenoj udaljenosti zabijio bi se štap u zemlju, a onda bi od njega odkoračali sedam do deset koraka, ovisi kako se dogovore. Svako bi bacao sitne pare prema tome cilju. 'Naj koji bi bijo najbliži štapu on bi pokupijo sve pare. U voj igri bilo je puno radosti, al i puno dreke i galame. Uvijek bi nekome bilo krivo šta je izgubijo pare, a mislijio se na brzinu opariti. Onda još kad dođu kući pa roditelji saznaju da su se djeca igrala bliške, tek onda je bivalo batina da brzo djeca zaborave na pare koje su izgubili na brzaka.

Pola-cilo

Igrala se sa sličicama bilo koje vrste. Njekada su djeca iskruživala kutije od cigara, kutije od žvaka ili ako je njeko kupovo keksa. Kasnije su počeli kupovat sličice u trgovini i bodici. Djeca bi ju igrala tako šta bi jedan dječak ispružijo dlan i na vršak prsta stavijo sličicu i onda bi protivnika pitao: *Pola* ili *cilo*? Suigrač bi iz svoje otvorene ruke bacijo svoju sličicu na protivnikovu govoreći pola ili cilo. One bi spale na zemlju, a ako bi obadvi slikom ili naličjem bile okrenite prema gore onda je to cilo. Ukoliko bi bila jedna vaka druga naka onda je to pola. 'Naj ko bi pogodijo skupljo bi sličice i uzimo sebi. Pobjednik je 'naj koji na kraju igre odnese najviše sličica.

Igra armena

Armeni se igraju s loptom. Djeca se podile u dvi grupe u jednakom broju. Od toga na svakoj strani se izabere jedan ko će komandirat djecom. Taj komandir se zove *armen*. Na zemlji se naprave dva polja koja su jednake dužine. S jedne strane stoji armen, onda dolaze njegovi protivnici pa njegovi vojnici i na drugoj strani drugi armen. Nakon šta izvuku srećku 'naj armen, koji je dobijo, uzima loptu i započinje igru. Baca je svojim vojnicima priko protivničke vojske. Nakon prva dva prebacivanja, koja moraju biti uprazno jer se tek na treću smije gađat, armen počme gađat loptom protivničke vojnike. Ako koga potrefi i udari lopta, a on je ne uvati u ruku, taj ispada iz igre. Ako protivnički vojnik uvati loptu on bržma-bolja počme gađat vojnike iz suprotnog polja. Na kraju je pobjednik 'naj armen koji porazi sve protivničke vojnike pa makar samo on osto živ od cile njegove vojske.

Igre s blatom

Djeca su se na naspi, na bari i uz Savu igrala sama ili kad bi čuvali svinje ili krave s drugom djecom. U proljeće bi često osjekli sebi štapove do metar dužine i na vršiku bi stavljali kuglice od blata. Kako bi u proljeće bilo puno krličnjaka onda bi stali pokraj njija da rukama ne moraju kopat zemlju. Natjecali bi se čija bi kuglica blata odletila najdalje.

Drugi su pravili od blata ko male ljepine. Dobro bi umišali blato pa ga tanko razvukli koliki je dlan. To bi se zvo ko neki *top*. Onda bi iz sve snage zamanili rukom i bacili top na ravnu zemlju. Ukoliko bi bili uspješni puko bi ko pravi top, a brojalo se čiji je top najjače puko taj krug.

Mučak

Igra koju su igrale curice. Kao mućak poslužila bi im obična krpica. Curice bi čubnile u krug, a jedna bi od njija polako obilazila oko kruga. U ruki bi nosila *mućak*, koji bi pokušavala neprimjetno pustit njekoju curici ispod gujice. Curice u krugu nisu se smjele okretat, nego samo neprimjetno provjerit ima li šta pod njezinom gujicom. Ako bi napipala mućak, prije nego šta bi 'va došla ponovo do nje, ustajala bi se, nosila mućak uokolo, a curica koja ga je ostavila zauzela bi njezino mjesto. Ako je mućak osto neprimjetit onda bi ta curica ulazila u sredinu kruga i bila takozvani mućak sve dok ista sudbina ne bi zadesila njeku drugu.

Lončić

Igru lončića igrale su samo curice. Poredale bi se u kolo. Starije bi bile *kume*, a mlađe *lončići*. Jedna bi kuma obilazila trežeć sebi lončić. Kad bi ga našla onda bi ga pokušala sebi kupit. Pitala bi kumu:

- Pošto, kumo, lončić?
- Po petaka, po šestaka, niže ti ga ne dam – kuma bi odgovorila.

Na to bi kuma potrčala oko, a njezina mušerija za njom. Koja bi prija stigla do lončića i stavila ruku na nj njezin bi bijo taj lončić, a kuma koja je ostala brez lončića išla bi kupovat sebi novi.

Igra svatova

Djeca su često oponašala šta rade odrasli. Tako su u ljetne dane često pravili svatove. Dogovorili bi se ko će bit mlada i mladoženja. Njija bi obukli u odjeću odrasli, ako bi im to dali roditelji. Novoj mladoj stavili bi kaku firangu na glavu i napravili buket cvića od trave. Ostali bi se svatovi rasporedili ko bi šta tjeo bit. Barjaktar je moro sebi napraviti zastavu od kaki stari krpa, a njeke curice bi bile žene i one bi pjevale prateći mladu i mladoženju. Uzele bi defove u ruke i sve bi pjevale za svatovim ko prave žene.

Igra sprovoda

Sprovoda su se djeca često igrala, jer im nije bilo strano ništa. Dogovorili bi se ko bi bijo mrtavac. Njega bi lipo položili na dvi skemlije i zavezali štranjgom da ne pobjegne. Na livadi bi nabrali poljskog cvita i sve bi postavljali po njemu. Od dva štapa bi napravili križ koji bi svezali njekom špagom na sredini. Stavili bi tri kuinjske krpe na krajeve ko otarke. Curice bi stavile bile krpe na glavu i glasile na glas ko biva da im je žavo toga šta je umro. Sve bi za njim nabrajale ko što žene znaju nabrajati kad im njeko iz kuće umre. Kad bi došli odrasli često su i' znali pomest u njihovoj igri i onda bi se djeca razbježala, a pokojnik bi osto svezan za stolicu.

Pošla majka s kolima

Igra se najčešće igrala na njekoju livadi, igralištu ili ispred škole. Djeca bi se podilila u dvi grupe. Stajali bi jedni naspram drugi okreniti licem u lice. Između njija bi bilo nekoliko metara razmaka. Naizmjenice bi pjevali pjesmu i pri tom bi skupina koja pjeva dolazila pred drugu skupinu koja sluša.

Pošla majka s kolim dvoru,
dija, dija, de.

Šta će majka s kolim dvoru,
dija, dija, da?

Prva bi odredila koga oće kupiti. Najčešće su tražili najljepšu curicu ili dječaka pa bi pjevali:

Mi očemo lipu Katu;
dija, dija de.

Mi ne damo lipe Kate,
dija, dija da.

Šta ćete nam dat za Katu,
dija, dija de?

Dat ćemo vam našeg Peru,
dija, dija da.

Mi nećemo vašeg Peru,
dija, dija de.

Dat ćemo vam našeg Ivu,
dija, dija, da.

Uzet ćemo vašeg Ivu,
dija, dija de.
Dat ćemo ga našoj Kati,
dija, dija da.

Igra društveni razvoj

Igra je ona aktivnost koja izražava znatiželju i veliku potrebu za zajedništvom. Igra je najizraženiji oblik aktivnosti koju djece provode. Ona može biti spontana i dobrovoljna, a njezina važnost leži u socijalno-emocionalnom, fizičkom i kognitivnom razvoju djeteta. Igra utječe na cjelokupni razvoj djeteta i njegov život te oblikuje obrazac ponašanja (Duran, 2001). Igram dijete ulazi u svijet društvenoga razvoja. Razvojem tehnike i tehnologije igra ulazi u proces promjene i mijenja svoje oblike. Nekadašnji luk i strijela, blato i kamenčići, pračke te ostali priručni elementi zamjenjuju modificirani likovi u video igrama na različitim platformama. I vrijeme igre se promijenilo. Maričić (2015) vrijeme definira kao ono vrijeme koje ostaje djeci na raspolaganju nakon ispunjavanja domaćih i školskih zadaća kao i potreba tijela i tek nakon toga djeca mogu pristupiti aktivnostima prema vlastitim željama i potrebama. Roditelji se sve više zaposleni i nemaju toliko uvida u način provođenja slobodnoga vremena svoje djece.

Prema istraživanju koje je proveo Arbunić (2004) zaključeno je da je uloga roditelja nezamjenjiva. Ta uloga nije nikada dovršena niti može biti definirana, nego se ona mijenja u skladu s obiteljskim promjenama koje se odvijaju u obiteljskome okruženju. Život u suvremenome svijetu donosi nove izazove i promjene koje svaki čovjek mora prihvatiti i treba se moći nositi s posljedicama. Roditelji trebaju mijenjati stavove i stjecati kompetencije kako se njihovo djelovanje ne bi odnosilo samo na kontrolu ponašanja svoje djece, nego na prepoznavanje rizika i načina djelovanja u ponašanju djece. Sveprisutni mediji kojima su izložena djeca ostavljaju traga na njihovom ponašanju i navikama. Isto tako utjecaja je ostavila i neumoljiva statistika koja govori o natalitetu tj. o brojnom stanju djece. Analizom dokumentacije u Osnovnoj školi fra Ilije Starčevića Tolisa evidentan je pad toga broja što pokazuje sljedeća tabela:

Redni broj	ŠKOLSKA GODINA	MUŠKI	ŽENSKI	UKUPAN BROJ UČENIKA
1.	2021./2022.	102	80	182
2.	2020./2021.	107	83	190
3.	2019./2020.	110	92	202
4.	2018./2019.	58	49	107

5.	2017./2018.	135	116	251
6.	2016./2017.	152	131	283
7.	2015./2016.	156	131	287
8.	2014./2015.	181	157	338
9.	2013./2014.	205	172	377
10.	2012./2013.	221	196	417
11.	2011./2012.	226	228	454
12.	2010./2011.	241	240	481
13.	2009./2010.	253	251	504
14.	2008./2009.	257	252	509
15.	2007./2008.	258	277	535
16.	2006./2007.	268	289	557
17.	2005./2006.	274	286	560
18.	2004./2005.	290	285	575
19.	2003./2004.	295	291	586
20.	2002./2003.	284	272	556

Roditelji se trude posvećivati vrijeme svojoj djeci. U skladu s mogućnostima organiziraju zajedničke aktivnosti tako da djeca nisu prepuštena sama sebi. Iako je Tolisa ruralna sredina koja je većim dijelom usmjerena na obradu zemlje, ne mali broj mlađih obitelji radi u državnim službama, privatnim obrtima i trgovačkim društvima. Roditelji suvremenoga doba provode više vremena sa svojom djecom, nego su to činili njihovi roditelji s njima što je vidljivo iz primjera s manifestacije „Dani Tolise“. U sklopu Dana organizirana je „Igrarijada“. To je natjecanje u starim sportovima i igrama za sve dobne skupine od 7 do 77 godina. Organizatori su kineziolozi, sportaši lokalnih sportskih klubova koji prema pravilima postavljaju poligone te sudionici imaju prigodu okušati se u igranju čuške, piriza, klikera, klipića koje je zamišljeno u revijalnom tonu. U natjecateljskom dijelu sudionici se natječu u potezanju konopa, nošenju jajeta u žlici, trčanju u vrećama, kamenu s ramena, crossu te udaranju čavla u gredu.

DANUBIUS NOSTER XI. évf. 2023/1. sz.

DOI: 10.55072/DN.2023.1.59

U svim disciplinama sudjeluje veliki broj natjecatelja što možemo vidjeti na poveznici <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=dani+tolise+igrarijada+2022>.

Svake godine natjecanje obilježi neka zanimljivost. Tako je u disciplini Udaranje čavla u gredu 2018. godine sudjelovao fra Marinko Živković i osvojio drugo mjesto što pokazuje kako igra ne poznaje granice i izlazi izvan vremenskih okvira.

Fotografije preuzete iz privatnoga albuma: Igra dronom, igra praćkom i igre na deki
Fotografije preuzete:

http://www.tolisa.info/index.php?option=com_content&task=view&id=683&Itemid=187

Digitalizacija kao i uporaba novih tehnologija je prisutna u igrama djece toliškoga kraja. Iako je ruralna sredina, ništa ne zaostaje u načinima primjene digitalnih igara na internetu za koje su potrebna računala, mobiteli i druge suvremene tehnologije kojima su djeca u obitelji opremljena. No, ona se i dalje igraju igrama kao što su to činili njihovi roditelji koristeći brojne prednosti i čimbenike okoliša u kojemu odrastaju. Najvažniju ulogu u osmišljavanju slobodnoga vremena i organizaciji aktivnosti ma obitelj kao glavni nositelj odgoja.

No, važnu ulogu ima i sustav obveznog osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja koji izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima nudi učenicima upotpunjavanje slobodnoga vremena. U svome kurikulumu Osnovna škola fra Ilije Starčevića Tolisa za 2021./22. nudi mogućnost sudjelovanja u aktivnostima kao što su: odbojka djevojčice, stolni tenis, dramska sekcija, mali folklor, recitatorska, veliki folklor, civitas, prva pomoć, mali nogomet, crveni križ, odbojka dječaci, šah, mala likovna sekcija, novinari, literarna sekcija, košarka, atletika, mladi povjesničari, prometna, veliki zbor, It girls. Podatak je to koji se svake godine prema potrebama djece mijenja i dopunjava aktivnostima za koje po planu i programu imaju normu od 35 sati ili više što ovisi jesu li uvrštena u natjecanja kao što je npr. stolni tenis ili šah pa imaju 70 sati godišnje. Dobri rezultati ne izostaju. Djeca su voljna, samo ih treba pravilno usmjeriti.

Županijsko natjecanje- prvo mjesto u šahu i drugo mjesto u stolnome tenisu

Fotografije preuzete: <https://hr-hr.facebook.com>

[/596596743733858/photos/a.680202002039998/2855972604462916/?type=3&the](https://596596743733858/photos/a.680202002039998/2855972604462916/?type=3&the)

Govor tolise

Pejo Oršolić (1941.) iz Tolise kazivao nam je sljedeće: „ Kao djeca, máli igrali smo se slípe babe, piriza i ka' smo odrasli onda smo igrali se lopte úkolu, miša kaiša. I et' to nam je bila igra. Druge igre nije bilo. Do svoji' dvanaest, trinaest godina, e onda je njetko nješta poslije. Et' to je bilo za mojeg djetinjstva. Radili smo čim se dignemo i od mali' nogu čuvali smo svinje, krave, ovce i ideš do podne u školu. Iza podne čuvaš svinje ili ovce ili krave zavisi šta je bilo. A počeli smo kopat' možda od svoji' osam, devet godina. Ima koji su i mlađi. Marke Josića su djeca

ka' su bili posve mali na Burumu uzám bič i' udaro. Onda je mater, otiskala se: "Nesm' eš i' bit. Kud tak' a mala djeca kopaju. Nisi i' pit' o mógul', već-neće. „ Et' tako je to bilo. Nisu sva djeca, al' devedeset posto svi bosí išli u školu i bilo nas je u jednom razredu priko pedesétero. A možda i više. Kóstrčani i Tólišani zajedno smo išli. Prvi i drugi razred do pódne, a treći i četvrti iza podne. Eno u 'nu staru školu kad pođeš u crkvu. I svaki dan eto koliko je do stare škole više od tri kilometra. I onda pedeseta godina nije nig' e ništa rodílo, bila glad. Onda je Amerika poslala brod kukuruza. Tak' nismo pomrli od glada. To je živa istina bila. Ja bi' to rek' o prid svakim živim. I svi smo mi bili u na doba 'ko je imo nješta država bi otela, nametnila porez –toliko moraš tog, toliko tog, a ni 'ko nije imo i nije imo i tako je bila glad svim.“

Kata Nedić (Pejić, 1942.) o igrama svoga djetinjstva kazuje sljedeće: "Ka' smo bili mali mi smo se snalazili i onako šta smo imali ništa iz dućana. Sve je bila traljica, papir, crepić. Škole se igrali i crepić smo u krug odbijali. Igrali smo se lopte úkolu pa smo igrali se žmire pa pravili lutke od traljica, bojili oči lutkama, nema kupovne lutke. Već se snalazili pa smo onda papuče sebi pravili od ora' ovog lista. Pa se mi igrali crkve. Napravimo sebi o' tar i dvi vaze za cvíta sa dva kraja. I onda smo mi išli na misu. Pjevali pjesmu: "O, Isuse blaga i ponizna srca. Učini srca naša pa srcu svom. Tu smo najv' ljeli pjevat ko bajági to je misa i onda sve što smo u misi znali tu smo govorili. I uvijek smo imali nješta igrat se. Nikad nismo bili bez igrê. A nema ništa iz dućana da smo nješta kupili. Ka' smo malo narasli išla sam na pustaru od trinaest godina pa sam kopala po cili dan. Mašina nema da 'no siju već štap i tri ko klipa. Jedna pravi rupe, a mi stavljamo, a treća nogom zagrêe. Nema ničim već nogom. Noga utrni da ne mogu íc' nazad u baraku ili me pošalju malo pri da idem ručat jer mi duže treba doć'. I mlađa i starija moja sestra su bile sa mnom. Joj, ja sam na pustari bila do tri' est jednu godinu, onda sam se udala. Onda opet dolazili za mnom da idem radit jer sam bila stari radnik. Bila sam i u Jarmini kuvarica. Na sto pedeset duša sama. Do udave sam sve to radila. A kupili smo žir, dudinje ko djeca i nakupimo punu kovu i onda nama gazde plate koliko 'oće. A kupimo cili dan. Umažemo ruke od dudinja. Kupili smo i sljez za lik i žaru. Mi smo roditeljima davali da oni ne moraju nama davati za kruv što ćemo mi jest. Sve smo mi to zarađivali i evo danas dankom osamdeset i druga godina i još mogu se 'ranít da ne mora ni'ko me 'ranít.“

Lovro Oršolić (1950.) pričljivi informator donosi sljedeće: "S pet godina sam krenio krave čuvat sa braćom. Nismo imali nikak' e lopte il nješta da se igramo. To dobro znam da se pravilo od tralja kojekaki. Ili moja pokojna tetka, ona nama nakúpi od krava, a krava bilo puno. 'Ne dlake ukukumélja pa mi se s otim igrali. Tak' a bila lopta. E, kad kasnije braća o' šla u inostranstvo kupili pa smo pa imali prave lopte. A igrali smo se nožem pravili nožica. Tak' se zvalo. Krave čuvali pa ak' izgubiš moraš povraćat krave. Bilo nas je uvijek po tri četiri a kad je raspust škole, bude nas po više pa povežemo krave. Odemo pecat pa budemo bjeni nismo krave odvezali. Svašta je bivalo. Zaigramo se i zaboravimo odvezat' pa u podne. A u danášnje vrime toga nema. Eo, nema ni marve nema ništa k' o prije. Prija nas je bilo. Kaže meni pre' sjednik, prije umro, nek' mu je vječna slava. Prič' o je da ni jedna kuća nije bila bez krave. Svaka kuća u Tolisi je imala dvi krave. A danas cjela Tolisa nema više od tri. Znači nije više ono što je

pri bilo. Danas sve kupovina, a mi smo se patili, radili. Jer nisi im 'o od čeg'. Mogu sa tvrdnjom reć' nije bilo ni kruva, prova se jela. To ako nje 'ko i dođe. Skuva se krov i drži u reni pa ak' nje 'ko dođe ko bajagi iznese, al 'se ne jede. I tako bivalo je to tako. A ka' sam malo odrast'o s dvanaest trinaest godina o'šo u Čelarevo. Ni'ko moji nije to razumio. A g'e bi danas dite od dvanaest godina pustili da bude negdje samo. Drukči je život. Danas djeca i ne znaju od trinaest, četrnaest godina šta treba radit. I onda druga je priča. Fala Bogu dragomu, danas i bolje žive i bolje je i lakše je i ima se. Prija ni' se moglo jer nije bilo mašinerije, već sve kopaj, radi. Ja od svoji' devet godina moram ić' kopat' kukuruz i žito plivit' pljet' i da bi travu otklonio i sve, a evo danas po stare dane 'fala Bogu dragome zaradio sam njeki' para u Njemačkoj. Kupio sebi i avliju i kuću. Nas puno braće, avlica mala a, nas bilo 16 u tri sobe i dvi pomoćne s nekim štagljem g'e su krave i svinje bile. Bilo je svakako, al' bilo se veselo. Uvečer dok, kad sam bio od svoji šesnaest krenemo od početka sela do kraja i to se pjevalo, igralo, violina svirala putem. Dok danas kad bi proš'o rekli bi nije normalan. A prija je to bilo normalno. 'Fala Bogu nek' ostane 'vako da ne bude rata i poplava, a danas se živi kako 'no kažu tri svita i pet puta. Ne pet, već sto puta bolje nego onda. Al' onda se bilo veselo. Danas se zavuk'o sva'ko u sebe. Samo se šuti i nije više ono kako je prije bilo veselo. Danas se više tužno i žalosno, al' to nije dobro. To je moje mišljenje i mislim da bi bilo dobro da se svit okrene sebi da bude veseo i radostan. Prije sve na putu stoji. Prođeš putem, posebno četvrtkom, svud' livo i desno stoje. Danas niđe žive duše. Ako i ima jedan čovjek to je k'o u Njemačkoj kad sam ja bio tamo.“

Ana Oršolić (Nedić, 1953.) supruga Lovre Oršolića kazuje: „Kak'a su bila vremena, tako se i živilo. Nije bilo kako se danas dobro živi. Mislim, lakše je. Ni' se imalo ništa. Živjelo se od danas do sutra da se sam' preživi.. u međuvremenu sestra me priuzela i ot'ranila. A u mojem djetinjstvu igralo se po komšiluku. Igralo se lopte ukolu. Igralo se piriza. Et' sve, skakali na štriku. Većina u korizmi se to igralo. Kako se raslo, išlo se na pustare radit u Štitar da bi se zaradilo. Onda nije bilo lagan' života. Teže je bilo živit već sad. Al' je bilo veselo šta je bilo najglavnije sve je bilo u veselju. Nije se imalo ništa. I kad mi je bilo 13-14 godina o'šla sam na vršalicu mašinu i sa sestrom u 'Rvacku u Gradište pa u Cernu. Tamo smo radili i patili se svakako da bi se imalo nešto. U tom' sam prispjela i udala se i et' došla u kuću svita 'đe nas je bilo šesnaest. Tu sam i svoju djecu porodila u zajednici i čo'ek je o's'o u Njemačku da bi zaradio. Nije bilo k'o sad da idu žene s ljud'ma. Iš'o je po devet mjeseci nije dolazio da bi se zaradila kuća i avlija. I da bi se nešto steklo. Et' taki je bio život.“

Milica Damjanović (Nedić, 1966.) kazuje: „U moje vrime djeca su se igrala kartija pa su se igrali vrtuljka pa domina pa su se igrali vani žmire i skakanja i svakak'i igara. A današnja djeca samo mobitele drže i ništa ne igraju se k'o mi. Mi smo uživali u igri. „

Katica Baotić (Oršolić, 1974.) o igri svoga djetinjstva govori: „Pa igrali smo se uglavnom lutaka. Stavimo jednu deku pa stavimo drugu deku. Pa jedna deka predstavlja jednu kuću, a druga drugu. Onda nas dvije smo u jednoj kući. Druge dvije - Anica i Evica u drugoj su kući. I onda uzmemo lutku. Jedna je imala crnu kosu, druga je imala plavu kosu. Pa joj napravimo bešiku pa napravimo joj ručak od krušaka od jabuka. Pa uzmemo malo vode. To je bio sok, a onda još stavimo

malo šećera. E to je crna kava. Pa onda idemo jedni drugima na kavu. I tako jedna kuća, druga kuća posjećujemo se pa onda idemo kod Anice i Evice ja i moja sestra Ljilja pa se družimo, igramo se. Baka Anka nam pravi kolačiće. To su bili najukusniji kolačići. Sve je bilo odlično i prelijepo.“

Marijan Oršolić (1983.) raspoloženi sugovornik kazuje sljedeće: „Dobar dan! Dobar dan! Zovem se Marijan Oršolić iz Tolise. 1983 sam godište. Kad sam bio dite najviše sam volio 'odat' po njiva. Zašto sam volio 'odat' po njiva? Jer kad sam bio na njiva, onda nisam moro bit' kod kuće. Nisam mor' o ništa radit'. S obzirom da su roditelji većinom bili opet na njivama radili, mi smo đipali kud' su nas noge nosile. Razlika između današnje djece i tadašnje djece šta današnji roditelji puno više pridaju pažnje i puno se više boje za svoju djecu. A mi tad nismo imali pažnju od strane roditelja da nas puno čuvaju. Naravno, pored toga igrali smo se i nogometa. Ganjali smo bicikla i radili kojekakve budalašćine. A današnja djeca najradije bi se igrala sam' bi zurili i gledali u ni u 'nu u televiziju i to bi se samo igrice igralo. Nikako ni' ko se ne bi društveno igr'o. Svako u svojoj sobu. Samo 'ne tablete bi dirali i pipkali u 'na pipala. Ni' ko se ne bi igrao po vanu ni' ko ne bi ništa okolo se družio aktivno.“

Kristina Oršolić (Prgomet, 1987.) supruga Marijana Oršolića kazuje: „I kao malena najviše sam se voljela igrati gume sa svojim sestrama, prijateljicama skrivača. Današnja djeca više vole mobitele, al' evo našu i oni neke zajedničke igre. Tako isto Skrivača. Barem moja djeca se vole igrati loptom, odbojka, nogomet evo tako.“

Marijana Nedić (1995.) kazuje sljedeće: „Mi smo generacija koja je rođena u ratu. Nama je puno toga nevažno. Najvažnije je da se imamo s kim igrat'. Obujemo patike i put livada. Voljeli smo sjedit na klupi k'o naše mame i bake i promatrat svit kako prolazi putem. U kraju smo imali puno djece i to nam je bilo najvažnije.“

Lucija Vukić (2000.) o svome djetinjstvu govori: „Cilo svoje djetinjstvo igram se pakiranja kofera. Svaku me več' baka raspakira jer stare kožne kofere natrpam stvarima iz ormara i idem u big brader kuću. Uvik sam bila spremna za put, a nikud iz Tolise nisam o'šla. S rodicama i rođakom sam se igrala kuća. Ja sam imala stan koji mi je bio na tepihu nekome malom. I tako smo kao odlazili jedni drugima. Nikad u igri nisam 'tjela bit' mama, nego samo sestra. Imali smo lutke bebe, a rođak je uvik im'o među i stalno ga noš'o. 'Tjela sam imat veći kofer, ali mi nisu dali. Valjda su znali da bi raspakiranje trajalo duže.“

Paola Oršolić (2012.) kći Kristine i Marijana Oršolić o svojoj igri kaže: „Najviše se volim igrati s prijateljicama. I s braćom. Jako se volim družiti sa svim ljudima. Idem se vožat i biciklom. Igram i razne sportove s braćom. Tata nas svuda vodu po izletima. Meni je baš lijepo.“

Ana Baotić (2011.) kći Katice Baotić predstavlja se na sljedeći način: „Ja sam Ana Baotić. Rođena sam 2011. godine. Najviše se volim igrati s prijateljicama i vani sa sestrom. Volim se igrati lovice, skrivača. Volim igrati vatra i voda na kompjuteru.“

Specifičnosti toliškoga govora

Izvorni govornici toliškoga kraja opisivali su igre i time razotkrivali specifičnosti mjesnoga govora na tri razine i to: morfološkoj, fonološkoj i leksičkoj.

Na morfološkoj razini: infinitiv se javlja bez završnoga – i: ić, plivit, pljet. Sažimanje samoglasničkoga skupa ao u o: do (dao), imo (imao), udaro (udarao), prošo (prošao) zavuko (zavukao) u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda.

Fonološke specifičnosti: gubljenje fonema h na početku i na kraju riječi: fala (hvala), svoji (svojih) te u sredini oraovih (orahovih). Istodobno se fonem h zamjenjuje fonemom v: kuvarica (kuharica), skuva (skuha), kruv (kruh).

Leksička razina i specifičnosti gdje je prisutan utjecaj turskoga jezika: bešika (kolijevka), avlija (dvorište), dućan (trgovina, marva (stoka), patika (tenisica).

Zaključak

Najvažnija značajka djetinjstva je igra. Pojam slobode i vremena koju djeca u ruralnoj sredini dobivaju nakon obveza na obiteljskom gospodarstvu postaje poligonom koji djeci omogućava izražavanje širokim spektrom kreativnih aktivnosti i igara. Prema kazivačima toliškoga kraja svako desetljeće je blagim prijelazima donosilo promjene koje su se odnosile na vrijeme igre. Pedesetih godina 20.st. djeca su od malih nogu radila što je u suvremenosti gotovo nezamislivo. Ruralna sredina nije što je nekada bila jer djeca ne sudjeluju u radu, nego su oslobođena odgovornosti bilo kakvog sudjelovanja u poslu koji bi njima bio prilagođen. Razvojem i napretkom tehnike i tehnologije, vrijeme igre se produžava i roditelji sve više sudjeluju u organizaciji slobodnoga vremena svoje djece. Mijenja se i način igre koja se s dvorišta i polja seli u zatvorene prostore pristupajući igrama online sadržaja. No, prema svjedočenju mlađih kazivača, vodi se računa o vremenu koje djeca provode pred suvremenim tehnologijama. I pored činjenice da Tolisa nema uređena dječja igrališta i parkove, Tolišani koriste okruženje i prirodni ambijent te s djecom sudjeluju u igrama na otvorenome prostoru zahvaljujući entuzijastima kojima je stalo do tradicijskih igara. Iako nema dostupne literature koja opisuje igre ovoga kraja, igre kao takve nisu zaboravljene i još uvijek žive blagdane djetinjstva zahvaljujući ljubavi koju stariji prenose na mlađe naraštaje.

Odrasli su u interakciji s djecom koja je plodno tlo za komunikaciju i razvoj govora. Roditelji urođenim sposobnostima opuštene obiteljske atmosfere prenose djeci pojednostavljen govor koji se može analizirati na morfološkoj, fonološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini. Iako su u školskome okruženju učenici izloženi standardiziranoj varijaciji hrvatskoga jezika, djeca zadržavaju svoj „kućni idiom“ i ne mijenjaju ga prema potrebama obrazovne institucije bar u govornome dijelu. Igra je dobar motivator govora, a govor kroz igru nam otkriva bogatstvo običaja i tradicije jednoga podneblja Bosanske Posavine.

Literatura

- Ambrose, Jamie: *Tristo šezdeset i pet zabavnih aktivnosti na otvorenom*. Zagreb: Mozaik knjiga, 2015.
- Arbunić, Antun: Roditelji i slobodno vrijeme djece. *Pedagogijska istraživanja* 2004. 1(2)
- Benković, Zvonko: Pričam ti priču: izbor iz usmene književnosti toliškoga kraja. Zaklada Terra Tolis–Franjevački samostan Tolisa. Tolisa, 2021.
- Duran, Mirjana: *Dijete i igra*, Zagreb, Naklada Slap, 1995.
- Kudrić, Magdalena; Matanović, Damir; Berbić Kolar, Emina: Tradicijske dječje igre u povijesno-jezičnom kontekstu na primjeru općine Garčin u Brodsko-posavskoj županiji. *Šokačka rič* 18. 2021. Bilić, Anica (ur.). Vinkovci: Zajednica amaterskih kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije Vinkovci, 189–217.
- Kulbatzki, Petra: *Dječje igre na otvorenom: plus igre za putovanja*. Koeln: Naumann&Goebel, 2020.
- Maričić, N.: *Kineziološke igre u predškolskom odgoju, završni rad*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za odgojne i obrazovne znanosti Pula, 2015.
- Margetić, Mirjana: Dječje igre na otvorenom i blagdansko darivanje djece u Istri. *Etnološka istraživanja*, 2009. Vol. 1, No. 14,
- Šego, Jasna: Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece, jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 2009. Vol.26, No.2
- Šuvar, S.: Slobodno vrijeme u seoskoj sredini. *Sociologija sela*, 2005. 43.
- Tufekčić, Adnan: Etnopedagoški prikaz tradicionalnih dječjih igara s Majevice. *Školski vjesnik*, 2010. Vol. 59, No. 2.
- Vigato, Ivica; Vigato, Teodora: Zavičajni govor i dramska igra. *Školski vjesnik*, 2013. Vol. 62, No. 1.

http://www.tolisa.info/index.php?option=com_content&task=view&id=30&Itemid=69

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=dani+tolise+igrarijada+2022>.

http://www.tolisa.info/index.php?option=com_content&task=view&id=683&Itemid=187

<https://www.google.com/search?q=grb+tolise&client=firefox-b-d&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKewiwqNnduJ4A>

[Ethnopedagogical review of traditional children's games from Majevice](#)

Sažetak

Rad donosi povijesni pregled sela Tolisa u Bosanskoj Posavini te pregled dječjih igara od sredine prošloga stoljeća do suvremenosti. Dječje igre su bile plod dječje mašte. Boravak na otvorenome prostoru i slobodno vrijeme rezultirao je mnoštvom kreativnih igara. Cilj je rada opisati dječje igre do vremena digitalizacije kada se igra s livada, dvorišta i pašnjaka prebacila u seoske interijere. Analiza dokumentacije Osnovne škole fra Ilije Starčevića u Tolisi donosi statističke podatke o brojnom stanju djece kroz desetke godina što je rezultiralo promjenu igara i izmijenjenu ulogu roditelja. Radom na terenu s izvornim posavskim govornicima donosi se uvid u jezični identitet te se metodom intervjua prezentira govor staroštokavske ikavice i ijekavice. Time je oslikana i socijalna slika ljudi onoga kraja. Rad donosi i popis igara koji može biti vodič igre na otvorenom, a sastavio ga je fra Zvonko Benković. Zajednički provedeno vrijeme u igri svojevrsni je odmak od suvremenih ovisnosti koje su sveprisutne u društvu.

Ključne riječi: Bosanska Posavina, dječje igre, fra Zvonko Benković, povijesno-jezični kontekst, toliški kraj

Abstract

GYERMEKJÁTÉKOK A BOSANSKA POSAVINAI TOLISA RÉGIÓ TÖRTÉNETI-NYELVI KÖRNYEZETÉBEN

Az jelen tanulmány egy történelmi áttekintést nyújt a bosanska posavinai Tolisa faluról, valamint a múlt század közepétől napjainkig található gyermekjátékokról. A gyermekjátékok a gyerekek képzeletének szüleményei. A szabadban tartózkodás és a szabadidő sok kreatív játékot eredményez. A dolgozat célja elsősorban azoknak a gyermekjátékoknak ismertetése, amelyeket a gyerekek a digitalizálás idejéig játszottak, amikor a játék a rétről, udvarról és a legelőről a faluba került be. A tolisai Fra Ilija Starčević Általános Iskola dokumentumai elemzésének eredményeként statisztikai adattal szolgálunk a gyerekek számáról évtizedek során, ami miatt megváltoztak a játékok és a játékokban való szülői szerepek. A poszavinai anyanyelvűekkel végzett terepmunka betekintést nyújtott az adatközlők nyelvi identitásába. Az óstokavi *ikavica* és *ijekavica* nyelvjárás használatát pedig intrjú keretében rögzítettük, ami összességében az adatközlők szociolingvisztikai képe meghatározásához járult hozzá. A jelen tanulmány útmutatóként a Zvonko Benković atya által összeállított szabadtéri játékok listáját is tartalmazza. A játékban való együtt eltöltött idő egyfajta eltávolodás a mindenütt lévő jelen társadalom modern függőségeitől.